

על השער – לורח או אורע?

ישנו כלל עממי מוכר להכרת צורת הירח בתחילת החודש ובסופו: בתחילת החודש דומה הירח לאות **ל** בכתוב ובסוף החודש לאות **ע** בכתוב. למשל, סימן מפורסם זה הובא בספר "שערים ללוח העברי" של רחמים שר-שלום בעמ' 121:

"במחצית הראשונה של החודש - הירח הולך ולורח, במחצית השניה - הולך ו אורע. צורות הירח במחצית הראשונה של החודש דומות לצורות במחצית השניה של החודש. ההבדל ביניהן הוא בצד המואר; במחצית הראשונה של החודש מואר צדו הימני של הירח ובמחצית השניה צדו השמאלי. סימני זכירה עממיים להנ"ל: **כאש חדש** – בתחילת החדש דמיון ל- **כ** ובסוף החודש ל- **ע**. סימן אחר: **לורח** – אורע כנ"ל".

על סימנים זה הוסיף הרב יואל קטן (בדברים שבעל-פה) את הסימן: "בתחילת החודש - פתח סוגריים (בסוף החודש - סגור סוגריים)". כבר עמד על כך ערן רביב במאמרו "חקירת עדי החודש" (יודעי בינה ב', תשס"ד, עמ' 132-133), שלכלל זה יש יוצאים מן הכלל: בירח צעיר, המצוי צפונית לשמש נראים קרני הירח פונות ימינה, כלומר צפונה. מקרים אלו לא שכיחים, ויכולים להתרחש רק סמוך לאביב (בחודשים: שבט, אדר, ניסן, אייר כאשר המילקה זקוף), ורק כאשר רוחב הירח צפוני ביותר (ראה בספר **מרחבי רקיע**, עמ' מת, תמונה צב). הדבר תלוי במחזור הסיבוב של מסלול הירח ביחס למלקה הנמשך 18.6 שנה. רביב כתב כי בפעם הבאה שנראה בשמי ארץ ישראל "ירח צפוני" זה יהיה בחודש **ניסן תשס"ט**. למעשה, כבר בשנה שעברה בראייה הראשונה של **אייר תשס"ו**, היה מקרה כזה, אלא שבגלל אובך לא נראה הירח מארץ-ישראל. בכך נפתחה סדרה של "הופעות צפוניות" עד שנת תשע"ד. השנה בראייה הראשונה של **ניסן תשס"ז** שחלה אור לב' בניסן התשס"ז, נראתה התופעה וצולמה ע"י ד"ר רוי הופמן, מרכז התצפיות של **האגודה הישראלית לצפייה בירח החדש**. לצד תמונה הירח הפונה שמאלה, תרשים של האופק לזמן הראייה. בתרשים התחתון מתואר שיא הנטייה במחזור הנוכחי שיהיה **בניסן תשס"ט**. מכל מקום, הכלל **לורח אורע** עם מגבלותיו, יכול להתאים רק לקווי רוחב צפוניים כדוגמת ארץ ישראל. בצידו הדרומי של כדור הארץ נראה הירח הפוך בגלל נטיית המילקה צפונה ביחס לאופק, ואין כאן המקום להאריך. האם נחזור לקדש את החודש ע"פ הראייה? על כך במאמריהם של **רחמים שר-שלום ושי ואלטר** בקובץ זה. ועל אופן חיזוי הראייה ראה במאמרו של ד"ר רוי הופמן.